

Preludio

Ο Παναγιώτης Κουβαράς ήταν σκυμμένος πάνω στην κουπαστή του κρουαζιερόπλοιου *Voyage en Orient*, του πλοίου που τον πήγαινε στη Μασσαλία, και γυάλιζε τις μπρούντζινες δέστρες.

Κάπου κάπου ίσιωνε το κορμί του για να ξεπιαστεί και παρατηρούσε τους επιβάτες του πλοίου.

Το πλοίο φαινόταν να είναι το νησί του καθενός, μα ο Παναγιώτης ήξερε πολύ καλά πως καμιά γη δεν είναι στέρηη κάτω από τα πόδια μας.

Έστρεψε το βλέμμα του στο ανοιχτό πέλαγος. Του άρεσε να αγναντεύει τη θάλασσα. Του άρεσε να βλέπει τον ήλιο να διαγράφει ολόκληρη την τροχιά του στον καθαρό ουρανό, ενώ θυμόταν πόσο λίγο ουρανό είχε το χωριό του και πόσο γρήγορα χανόταν ο ήλιος. Οι ανήλιαγες γωνιές, όπου έβρισκε καταφύγιο, είχαν τώρα χαθεί.

Το βιτρό του ουρανού, αυτό το θεϊκό στολίδι, τον έκανε να νιώθει πως αποτελεί μέρος της μεγάλης οικογένειας του σύμπαντος. Η απεραντοσύνη του ουρανού γέμισε την καρδιά του.

Στο βάθος του ορίζοντα φάνηκε ένα ατμόπλοιο. Πυκνός καπνός έβγαινε από το φουγάρο του. Όταν έπειτα από ώρα το καράβι πλησίασε το δικό τους, ένα μακρόσυρτο σφυρίγμα ακούστηκε. Όσοι επιβάτες ήταν στο κατάστρωμα έτρεξαν προς την κουπαστή και χαιρέτισαν το πλοίο σηκώνοντας τα χέρια τους. Ο καπετάνιος του *Voyage en Orient* απάντησε με δυο κοφτά σφυρίγματα και ένα μακρόσυρτο. Ανάμεσα στα σφυρίγματα μυριάδες μικροί, ανεπαίσθητοι ήχοι έφτασαν στ' αυτιά του. Κάποιες λέξεις.

*Το θηρίο περνά και ξερνάει φωτιά
Τις γέφυρες μασάει, στα σύννεφα πηδάει
Και σφουριζοτραγουδάει
Ιφι θιφι πιφιξιφιλιφι φιφιτιφι a!a!a!*

Κοίταξε τους επιβάτες που χαρούμενοι φλυαρούσαν για το καθετί. Τους άρεσαν αυτοί οι άνθρωποι. Θα ήθελε να τους αγγίξει. Να χαιρετίσει με τον ίδιο αυθορμητισμό το πλοίο που διασταυρώθηκε με το δικό τους πλοίο. Θα ήθελε να ονειρευτεί μαζί τους. Να νοσταλγήσει τον δικό τους άγνωστο κόσμο. Τα δικά τους αινιγματικά νεανικά χρόνια, τους δικούς τους προδομένους έρωτες.

Το άγνωστο πλοίο απομακρύνθηκε. Οι επιβάτες του Voyage en Orient επέστρεψαν στη θέση τους πιο χαρούμενοι από πριν. Η κουβέντα τους θα έχει να κάνει τώρα με το πλοίο που πέρασε. Πόσους κόμβους πιάνει, πόσα εμπορεύματα χωράνε στ' αμπάρια του, και χίλια δυο άλλα.

«Βλέπεις κάτι ενδιαφέρον;» τον ρώτησε η Ελισάβετ, η ξανθιά κοπέλα με τη βαθιά φωνή που βοηθούσε τους επιβάτες κατά τη διαμονή τους στο καράβι.

Την κοίταξε με απορία. Έτσι είχε μάθει να κοιτά τους ανθρώπους. Δεν μπορούσε να καταλάβει με την πρώτη πότε ήταν αληθινοί και πότε ψεύτικοι. Πότε τον συμπαθούσαν και πότε τον κορόιδευαν.

«Το φουγάρο του карабиού», απάντησε αδιάφορα.

«Και τι έχει ένα φουγάρο που να αξίζει να το μελετάς;» ξαναρώτησε η Ελισάβετ.

«Ένα φουγάρο με ταξιδεύει χρόνια τώρα. Το φουγάρο του τρένου που περνούσε από το χωριό μου, και τώρα το φουγάρο του πλοίου. Είναι σαν να έχω καρβυλίσει στη ράχη τους και να ταξιδεύω».

«Για την Αμερική;»

«Για την Αμερική. Για πού αλλού;»

Ζαχλωρού

Το τρένο

Η Ζαχλωρού, το χωριό του Παναγιώτη Κουβαρά, βρίσκεται στο πέραςμα που ενώνει τα Καλαβρυτοχώρια με τη θάλασσα, και είναι χτισμένη στο βάθος μιας χαράδρας, δίπλα ακριβώς από το ποτάμι, προς τη μεριά που χάνεται ο ήλιος. Ένας ήλιος που ποτέ δεν ανατέλλει και ποτέ δεν βασιλεύει. Ένας ήλιος που έρχεται και χάνεται ξαφνικά. Που χάνεται πριν προλάβει να σε ζεστάνει. Που χάνεται πριν προλάβει να σου φτιάξει τη διάθεση.

Το χωριό δεν έχει περισσότερα από πενήντα μικρά κακοχτισμένα σπίτια, με μικρές αυλές, μικρές πόρτες και ελάχιστα παράθυρα που μοιάζουν με τρύπες. Και ακόμη, ένα μικρό γεφύρι, στενά μονοπάτια, το τρένο. Με μια μικρή εκκλησία που περισσότερο μοιάζει με ξωκλήσι, και δίπλα της ένα μικρό νεκροταφείο με ξύλινους και σιδερένιους σταυρούς, με κακογραμμένα και ξεθωριασμένα από τον ήλιο ονόματα. Μνήματα φτωχικά, δίχως ταφόπλακες, δίχως λίγες λέξεις που να περιγράφουν πάνω τους, σαν δακτυλικό αποτύπωμα, τη μοναδική ζωή των ενοίκων τους. Μα και οι άνθρωποι, έτσι όπως είναι γερτοί και κουρασμένοι, μικροί δείχνουν. Άμα δε τους δεις από ψηλά, από την πλαγιά του βουνού, φαίνονται τελείως ασήμαντοι.

Είναι ένα χωριό μακριά από τα άλλα χωριά. Δίχως ερείπια από άλλες εποχές, δίχως αναμνήσεις. Δίχως ηλικία. Που, όσο κι αν ψάξεις στο παρελθόν του, δεν θα βρεις τίποτα το ηρωικό, αφού

κανείς από τους κατοίκους του δεν βγήκε ποτέ έξω από τα όριά του. Είναι ένα χωριό δίχως ιστορία, αφού σπάνια η Ιστορία ασχολείται με τέτοια χωριά. Ένα χωριό που οι κάτοικοί του, μιας γενιάς άνθρωποι, έρχονται από το πουθενά και μένουν εκεί μέχρι να πεθάνουν. Σαν το αύριο και το χθες να είναι άγνωστες έννοιες και σαν το τώρα να μην είναι τίποτε άλλο από την αντανάκλαση μιας σταγόνας νερού που την επόμενη στιγμή θα εξατμιστεί και την ίδια στιγμή θα ξαναφανεί.

Οι χωρικοί έχουν, εδώ και καιρό, υποτάξει τη ζωή τους και τις κουβέντες τους στις καθημερινές ανάγκες. Έχουν φροντίσει να δραπετεύσουν οι νεράιδες από τα παραμύθια μαζί με όλα όσα δίνουν νοστιμιά στη φαντασία των ανθρώπων, και έχουν αφήσει τις δυσκολίες να μετατρέψουν τη ζωή τους σε κατακάθι στον πάτο του ποτηριού.

Από την ανατολική πλευρά του ποταμού ξεκινάει ένα μονοπάτι χαραγμένο μέσα στα χρόνια από τα νερά και τα κοπάδια, που, αφού περάσει ανάμεσα από σκίνα, σπαρτιές, πεύκα και κουμαριές, φτάνει μέχρι τη ρίζα ενός τεράστιου βράχου, εκεί όπου είναι χτισμένο το Μεγάλο Μοναστήρι. Από εκεί διακρίνεις, σε όλη την πλαγιά του βουνού ως πέρα μακριά μέχρι και κάτω στο χωριό, φυτεμένες παντού μεγάλες και μικρές βραχόπετρες, σαν δόντια στο στόμα ενός μεγάλου γίγαντα.

Οι κάτοικοι του χωριού, απορροφημένοι από τις δουλειές τους, έχουν πάψει εδώ και πολλά χρόνια να κοιτούν προς το μοναστήρι. Ακόμη και όταν χτυπούν οι καμπάνες και τα σήμαντρα, δεν γυρίζουν το κεφάλι τους προς τα πάνω, μόνο σταυροκοπιούνται μουρμουρίζοντας και συνεχίζουν να δουλεύουν. Ίσως αυτή να είναι η αιτία που πολύ λίγοι χωρικοί έχουν καταλάβει ότι το μέρος του ουρανού που αναλογεί στον καθένα τους είναι πολύ μικρό και ότι οι ακτίνες του ήλιου δύσκολα φτάνουν σ' αυτό το χωριό με τα λιγοστά κακοφτιαγμένα σπίτια. Είναι αρκετό ένα μικρό σύννεφο για να κρύψει αυτό τον λίγο ουρανό. Τότε οι άνθρωποι, χωρίς να

το καταλαβαίνουν, μελαγχολούν, και η θλίψη μαζί με τη μικροψυχία δένει τα μάτια τους με την καρδιά τους, και αυτό το σφίξιμο δένει ή λύνει τη γλώσσα τους άνισα.

Απέναντι από τα σπίτια του χωριού, προς τη μεριά του μοναστηριού, είναι χτισμένος ο σταθμός του τρένου. Είναι ένα όμορφο, ασβεστωμένο κτίριο, με μεγάλα μαύρα γράμματα στη μια του πλευρά που σχηματίζουν το όνομα του χωριού. Με τον μπρούντζινο τηλέγραφο και το χάρτινο κορδόνι να σέρνεται καταγής. Με τα παγκάκια του κάτω από το υπόστεγο και το ρολόι κρεμασμένο στον τοίχο. Με τα χρωματιστά σιρίτια και τη σφυρίχτρα του σταθμάρχη. Με τους περίεργους που δεν απουσιάζουν από το πρωί μέχρι το βράδυ. Και πιο κει, στις γρασαρισμένες γραμμές, ο κλειδούχος με τα μαυρισμένα χέρια να μετακινεί τα κλειδιά.

Έξι φορές την ημέρα περνάει το τρένο. Τρεις ανεβαίνει και τρεις κατεβαίνει. Και τις έξι φορές, όταν το τρένο σφυρίζει καθώς αφήνει πίσω του την τελευταία στροφή ή την τελευταία ανηφόρα, οι άνθρωποι του χωριού σταματάνε τις δουλειές τους και όλων τα βλέμματα στρέφονται κατά κει. Τα πιτσιρικάκια τρέχουν προς το σταθμό, και όσοι από τους άντρες δεν έχουν δουλειές περπατούν ως την αποβάθρα για να δουν ποιος θα κατέβει ή τι εμπορεύματα θα ξεφορτώσει.

Το τρένο είναι τα όνειρά τους, αφού μόνο αυτά πάνε κι έρχονται μαζί του. Είναι ο ξένος που αφήνει τη σκόνη του (τον καπνό, στην προκειμένη περίπτωση) για λίγο στο χωριό τους. Τους αναστατώνει, τους καπνίζει, και φεύγει για άλλα μέρη. Αλλά είναι κι ο ξένος που δεν πρέπει να του έχεις εμπιστοσύνη, καθώς τον συνοδεύει η άσχημη φήμη. Λόγια, δηλαδή, ευκολοειπωμένα, από ανθρώπους που δεν υπήρξαν ποτέ τους αθώοι.

«Διαόλου πράμα», έλεγαν οι μοναχοί ψηλά στο μοναστήρι. Αλλά αυτοί έτσι λένε για καθετί το καινούργιο. Σαν το αύριο να έρχεται πάντα με ενοχές.

Το τρένο είναι η πόρτα που ανοίγεται σε έναν άλλο κόσμο, και

αυτή την πόρτα οι περισσότεροι κάτοικοι δεν θα τη διαβούν ποτέ παρά μόνον αν τους σφίξει κάποια μεγάλη ανάγκη. Όπως τότε που η Γιάνναινα, η γυναίκα του Γιάννη του ψάλτη, του γιου του καφετζή, δεν μπορούσε να γεννήσει, και η μαμή του χωριού, μαζί με την Ανδρομάχη, τη γυναίκα του Σταύρου του βιολιτζή, που τη βοηθούσε σ' αυτές τις δουλειές, σήκωσαν τα χέρια ψηλά και είπαν πως δεν μπορούν να κάνουν τίποτα. Πήρε τότε η Ανδρομάχη στα δυνατά της χέρια τη Γιάνναινα και με τη βοήθεια του σταθμάρχη τη φόρτωσαν στο τρένο, παρ' όλες τις διαμαρτυρίες της (ήθελε να πεθάνει για να απαλλαγεί από το βάσανο της γέννας), και την πήγαν στην πρωτεύουσα του νομού, όπου της έβγαλαν με καισαρική τα δίδυμα και έτσι σώθηκε κι αυτή και τα παιδιά της.

«Θαύμα», είπαν οι μοναχοί και ξέχασαν «το πράμα του διαόλου».

Δεν το ξέχασε όμως ο Γιάννης, και κάθε Κυριακή, μετά τη λειτουργία, κατεβαίνει στο σταθμό και, αφού γονατίσει πάνω στις γραμμές του τρένου, φιλάει τα μαύρα σίδερα, κάνει το σταυρό του και λέει τρεις φορές με δυνατή φωνή:

«Μέγας είσαι, Κύριε, και θαυμαστά τα έργα Σου».

Δεν το ξέχασε ούτε ο Μηνάς, που έστηνε στο πι και φι ιστορίες και ποιήματα και τα απάγγελλε κάθε Κυριακή πρωί, μετά τη λειτουργία, όταν ο καιρός ήταν καλός και οι άντρες του χωριού βρίσκονταν μαζεμένοι στην αυλή του καφενέ. Κι επειδή ο Μηνάς, όταν ήταν μικρός, όλο μέσα στις ράγες έπαιζε και μουντζουρωνόταν, είχαν δώσει στο τρένο το όνομά του.

Έρχεται ο «Μηνάς», έλεγαν, και εννοούσαν το τρένο. Του άρεσε του Μηνά αυτό και σε κάθε ιστορία που σκάρωνε έχωνε μέσα και τ' όνομά του:

*Το θηρίο περνάει και ξερνάει φωτιά
Ηφαίστειο με πόδια μου μοιάζει
Τον αόμματο διάακο πειράζει
Ιφι θιφι πιφιξιφιλιφι φιφιτιφι a! a! a!*

*Το φαράγγι διαβαίνει, στον ανήφορο κωλαίνει
Σφυρίζει κι οπλίζεται, σε σπήλαια κρύβεται
Το φως αναζητάει, στα βάραθρα πετάει
Ιρι διρι φιρι μιρι μπουμ*

*Το θεριό σώζει ζωές, σαν να λέμε ψυχές
Τις γέφυρες μασάει, στα σύννεφα πηδάει
Και σφυριζοτραγουδάει
φς, φς, φς, φς, φς, φς, φσς*

*Νάα τος! Νάα τος! Να τος ο Μηνάς! Ο μουντζούουρης ο Μηνάς
Ο Μεγάλος Σατανάς!
Φσσσσσσς*

Κι έφευγε σοβαρός σοβαρός, δίχως να κοιτάζει τις παραμορφωμένες φάτσες των συγχωριανών του καθώς έσκαζαν στα γέλια κοροϊδεύοντάς τον, κρύβοντας πίσω από τη γελοιότητα του προσώπιου την αμηχανία τους.

Αυτό είναι το χωριό του Παναγιώτη Κουβαρά, όπου τον τόνο της ζωής άλλοτε τον δίνει με ένα τραγούδι του ο χαζούλης του χωριού και άλλοτε...

Ο όρκος

Ήταν Φλεβάρης μήνας, στη γιορτή του αγίου Ακύλα, όταν ένας αετός, που ο Παναγιώτης Κουβαράς δεν μπόρεσε να δει από ποια μεριά ερχόταν, κατέβηκε ξαφνικά και άρπαξε το πιο μικρό και το πιο παιχνιδιάρικο πρόβατο του κοπαδιού του, απ' αυτά που είχαν γεννηθεί την εβδομάδα ανάμεσα στα Χριστούγεννα και στην Πρωτοχρονιά. Κι αυτό δεν έγινε για πρώτη φορά, αλλά για τρεις

συνεχόμενες χρονιές, τον ίδιο πάντα μήνα και την ίδια ημέρα.

Ο Παναγιώτης Κουβαράς, ύστερα από αυτό το γεγονός, έγινε ο περίγελος μεταξύ των νεαρών βοσκών, καθώς οι νέοι της ηλικίας του έψαχναν στα παθήματα των άλλων βοσκών την ευκαιρία να πειράξουν ο ένας τον άλλο, περισσότερο από μια εσωτερική ανάγκη να ξεσπάσουν κάπου παρά από κακία ή από έλλειψη καλής ανατροφής. Μα δεν κατάλαβαν πως ξεπέρασαν τα όρια αυτού του παιχνιδιού, όπως δεν κατάλαβαν για πότε κοκκίνισε το πρόσωπο του συγχωριανού τους και για πότε τα μάτια του άρχισαν να πετάνε φωτιές. Δεν κατάλαβαν τι ακριβώς είχε συμβεί, ακόμη και όταν τον άκουσαν να ορκίζεται, με σφιγμένες γροθιές και μέσα σε άγριες φωνές, πως κάποτε θα το πιάσει αυτό το πουλί, πως θα του βγάλει την καρδιά και θα τη φάει, έτσι όπως θα χτυπάει ακόμα, μέσα στον καφενέ, μπροστά στα μάτια ολονών.

Αυτή η υπόσχεση, με τον τρόπο που εκφράστηκε, τους φάνηκε σαν βλαστήμια ή σαν κατάρα, και κάποιοι από τους συνομήλικούς του φοβήθηκαν τα φορτισμένα με πίκρα και μίσος λόγια του και έφυγαν γρήγορα από κοντά του προσπαθώντας να ξεχάσουν τον ήχο της φωνής και τον βαρύ του όρκο.

Υπάρχουν λέξεις που στη συνείδηση των ανθρώπων ζυγίζουν όσο ένα φτερό από την κοιλιά μιας σουσουράδας, μα υπάρχουν και λέξεις που ζυγίζουν όσο ένα βουνό. Λέξεις που βαραίνουν στο νου και στην καρδιά και αφήνουν σημάδι ανεξίτηλο στη ζωή των άλλων. Μια τέτοια λέξη είναι ο όρκος, και είναι καλύτερα να αποφεύγει κανείς αυτή την υπόσχεση σε έναν Θεό που δεν κρατάει το λόγο του και που πολλές φορές κάνει παιχνίδια μ' αυτούς που ξεπερνούν τα όριά τους.

«Τ' ακούτε όλοι; Για να τ' ακούσετε το λέω. Ορκίζομαι στην ψυχή μου πως θα πιάσω αυτό το πουλί, θα του βγάλω την καρδιά και θα τη φάω, έτσι όπως θα χτυπάει ακόμα, μπροστά στα μάτια σας».

Και, αφού πήρε μια λαχανιαστή ανάσα, συμπλήρωσε με όση οργή του είχε απομείνει:

«Ως τότε χαθείτε από μπροστά μου· να μη σας ξαναδώ στα μάτια μου».

Ίσως η επίθεση του αετού να ξεχνιόταν, όπως ξεχνιούνται τόσα και τόσα στη ζωή των ανθρώπων, και να χανόταν η οργή τόσο γρήγορα όσο γρήγορα χάνεται η βαριά σκέψη στους καλόψυχους ανθρώπους. Και τότε, όλη αυτή η ιστορία δεν θα ήταν τίποτε άλλο από την ιδιοτροπία ενός άγριου πουλιού που του άρεσε να επιτίθεται στο κοπάδι μέρα μεσημέρι. Ίσως να ήταν έτσι αν όλοι μας δεν δίναμε αναφορά για όσα καλά και για όσα άσχημα συμβαίνουν στη ζωή μας σ' αυτούς που ζουν γύρω μας. Και αν η καρδιά δεν έχει μάθει να διώχνει την οργή της και να ξεχνάει εύκολα, τότε μετατρέπει τούτη την κύστη της οργής σε φλογισμένο μίσος και αυτό, σαν το απόστημα, περιμένει τον καιρό για να ξεσπάσει.

Ο Παναγιώτης, από την ημέρα εκείνη, άρχισε να ζει μακριά από τους άλλους βοσκούς. Δεν ξαναπέρασε από τον καφενέ, αγνόησε τα πανηγύρια και τις γιορτές των αγίων, έκοψε τις πολλές κουβέντες με συγγενείς και φίλους, και άφησε το νου του ν' αγριέψει. Άλλαξε τις συνήθειές του για να μη συναντιούνται οι δρόμοι του με τους δρόμους των άλλων, αναζήτησε μοναχικά βοσκοτόπια και καλλιεργούσε τα χωράφια του τις ώρες που οι άλλοι γεωργοί επέστρεφαν στα σπίτια τους. Βρήκε τα πιο περίπλοκα και τα πιο δύσκολα μονοπάτια για τις μετακινήσεις του. Χανόταν σε ξεχασμένες και επικίνδυνες ατραπούς, εκεί όπου αφήνουν τα χνάρια τους τα πιο άγρια από τα ζώα του δάσους. Και όταν όλα αυτά τα χόρταινε, άνοιγε καινούργια μονοπάτια στις πιο δύσβατες περιοχές και χανόταν μέσα στην παρθένα φύση χωρίς να γνωρίζει τι ακριβώς γυρεύει. Έτσι, από μια παρόρμηση. Από μια παράξενη ηδονή.

Για έναν ολόκληρο χρόνο τα μάτια του νεαρού βοσκού κοιτούσαν πιο πολύ τον ουρανό από τη γη. Για έναν ολόκληρο χρόνο έκανε τα σχέδιά του για να βρει με ποιον τρόπο θα μπορέσει να κοροϊδέψει το τετραπέρατο πουλί.

Διάλεξε με προσοχή την πλαγιά όπου θα έβοσκε τα πρόβατά

του και το μέρος όπου θα έστηνε την παγίδα του. Τοποθέτησε, σαν καλός σκηνοθέτης, τον εαυτό του και τα πρόβατά του στα κατάλληλα σημεία. Μελέτησε τον άνεμο και τα σύννεφα, το χρώμα των δέντρων και των βράχων, το πέταγμα των πουλιών όταν τρομάζουν, τα ορατά και τα αόρατα σημεία του φαραγγιού.

Έφερε στο μυαλό του τις εικόνες των προηγούμενων επιθέσεων του αετού και προσπάθησε να καταλάβει πώς μπορεί να σκέφτεται το αγριοπούλι. Επειδή δεν το είχε δει ποτέ να πετάει πάνω από τη δική του πλαγιά, κατέληξε στο συμπέρασμα πως θα πρέπει να παρακολουθούσε τον ίδιο και το κοπάδι του από πολύ ψηλά, ίσως και μέσα από τα σύννεφα, ολόκληρη την ημέρα, μπορεί και τις προηγούμενες ημέρες. Ο αετός, σκέφτηκε, θα πρέπει να γνώριζε πότε ξεκουράζεται ο βοσκός, πότε τρώει, ποια ώρα της ημέρας αναχαράζουν τα πρόβατα, πότε έχουν διάθεση για παιχνίδια, πότε βυζαίνουν στις μανάδες τους και πότε χορτασμένα χοροπηδάνε δεξιά και αριστερά. Σκέφτηκε ακόμη ποιες στιγμές απομακρυνόταν από το κοπάδι του για να μαζέψει κούμαρα, απ' αυτά που αφθονούν στις πλαγιές των βουνών τούτη την εποχή, και πότε πετούσε πέτρες στο ποτάμι που κυλούσε φουσκωμένο στο χαμηλότερο σημείο της χαράδρας.

Προσπάθησε να ζήσει για λίγο σαν βασιλιάς των πουλιών. Να σκεφτεί όπως σκέφτεται το άγριο πουλί. Να νιώσει σε όλη του τη βαρβαρότητα το ένστικτο της επιβίωσης. Τι θα έκανε ο αετός για να μη τον αντιληφθούν οι εχθροί του; Πού θα παραφύλαγε; Θα περίμενε να περάσει ένα σύννεφο μπροστά από τον ήλιο, να γκριζάρει ο τόπος και να χαθεί η σκιά του στις σκούρες αποχρώσεις της γης; Ή θα κρυβόταν στο περίγραμμα των δέντρων που στολίζουν την κορυφογραμμή του απέναντι βουνού;

Και επειδή οι λέξεις είναι περίπλοκες και οι εικόνες ακίνητες, ο Παναγιώτης προτίμησε να πετάξει μαζί με το αγριοπούλι τις ώρες του κυνηγιού, παρατηρώντας μαζί του κάθε κίνηση πάνω στη γη και ζυγίζοντας με την κοφτερή ματιά του το βάρος των θηραμά-

των. Πέταξε κόντρα στον άνεμο μετρώντας τις δυνάμεις του, και μετά ανέβηκε όσο πιο ψηλά μπορούσε ώσπου χάθηκε από τα μάτια του κάθε ίχνος ζωής πάνω στη γη. Προσπάθησε, αλλά χωρίς επιτυχία, να ανακαλύψει σε ποιο μέρος της καρδιάς του αετού είναι φωλιασμένος ο φόβος που ακολουθεί κάθε ζωντανό. Κυνήγησε κι αυτός ένα αγριοπερίστερο, όχι για να το φάει, αλλά για να δει τον τρόπο να διασχίζει τον αέρα πιο γρήγορα κι από την αστραπή.

Τον «έβλεπε» εκεί ψηλά, πάνω από τα σύννεφα, γύρω από το θρόνο του, να κόβει βόλτες με ολάνοιχτα φτερά. Τον «έβλεπε» να ακολουθεί τα μονοπάτια του ανέμου, να γίνεται ένα μαζί τους. Να μη τον τρομάζουν οι χειμωνιάτικες καταιγίδες. Να περιγελάει τις φοβέρες και τις ιδιοτροπίες τους.

Τον μισούσε; Τον μισούσε, ήταν ολοφάνερο. Μα δεν γνώριζε τι μισούσε. Δεν γνώριζε αν μισούσε έναν πραγματικό εχθρό ή τη φήμη του.

Μέσα στην παραζάλη που φέρνει το μίσος, ο Παναγιώτης κατάλαβε πως καθετί που αντιστέκεται στη δύναμη του ανθρώπου, καθετί που τον πονάει, που του προκαλεί φόβο, θέλει να το συντρίψει. Μα καμιά σκέψη δεν γεννιέται μονάχη της, χωρίς αντίβαρο. Την ίδια στιγμή που το μίσος πλημμύριζε το νου του, την ίδια εκείνη στιγμή ανακάλυψε πως βαθιά μέσα στην καρδιά του, εκεί όπου παλεύουν ανεξέλεγκτα τα ανθρώπινα συναισθήματα, θαύμαζε το αγριοπούλι με την ίδια δύναμη που το μισούσε. Ήταν σαν δυο πολεμιστές, σαν δυο ιππότες, που ο ένας ήθελε το χαμό του άλλου, αλλά αυτό δεν τους εμπόδιζε να θαυμάζουν τη στρατηγική και τον ηρωισμό του αντίπαλου.

Τον ήλιο και τον Θεό αναζητούσε ίσαμε τότε ο Παναγιώτης όταν σήκωνε τα μάτια του ψηλά. Τώρα αναζητούσε και τον αετό, σαν να ήταν το άγριο πουλί ένας καινούργιος θεός ή ένας δαίμονας. Και ένιωθε κάτι σαν λύπη καθώς έπρεπε να αντιτάξει στην ανωτερότητα του βασιλιά των πτηνών τις πιο ταπεινές από τις ανθρώπινες ιδιότητες: την πονηριά και τη γνώση.

Έπιασε κουβέντες με ηλικιωμένους βοσκούς από τα διπλανά χωριά. Λίγοι απ' αυτούς είχαν κάποια εμπειρία με τους αετούς. Οι περισσότεροι ήταν θύματα της φήμης του άγριου πουλιού και, όπως το είχαν συνήθεια, τοποθετούσαν έναν μικρό ή έναν μεγάλο δαίμονα σε κάθε ζωντανό. Προσπάθησαν να δώσουν ανθρώπινα χαρακτηριστικά στη συμπεριφορά του πουλιού και ζωγράρισαν με άσχημες λέξεις τα αιμοβόρα ένστικτά του. Με σπηλαιώδεις ήχους περιέγραψαν την απέραντη κακία και μοχθηρία του και, δίχως να έχουν επίγνωση του τι λένε, στόλισαν την εικόνα του αετού με την εικόνα του ανθρώπου. Και, για να γίνουν περισσότερο πιστευτοί, ανέθεσαν στον πιο φλύαρο της παρέας να διηγηθεί στον Παναγιώτη παλιές ιστορίες, παραμορφωμένες από τη στάχτη του χρόνου.

Είπε, λοιπόν, ο παραμυθιάς πως ο αετός έκλεβε μικρά παιδιά μέσα από τις κρεμασμένες στα κλαδιά των δέντρων κούνιες. Πως γνώριζε τη συνήθεια των γυναικών, σαν έβγαιναν να δουλέψουν με τους άντρες τους στα χωράφια, να κρεμούν από ένα γερό κλαδί, κάτω από το αλαφοϊσκιωτο δέντρο, την πρόχειρη κούνια με το παιδί τους. Η μάνα του, είπε, δούλευε μαζί με τους άλλους, αλλά είχε πάντα την έγνοια της στο παιδί. Μα, αν τύχαινε να φύγει για λίγο ο νους της, να αστειευτεί, έβλεπε την ίδια στιγμή το μικρό παιδί να πετάει πιασμένο στα νύχια του πουλιού.

«Πες του για τις κότρες», πετάχτηκε γελώντας ο νεότερος από τους βοσκούς.

«Ναι. Ρήμαξε ένα κοτέτσι μέρα μεσημέρι. Πήρε και ένα κουτάβι μαζί του».

«Πήρε όλες τις κότρες;» ρώτησε έκπληκτος ο Παναγιώτης.

«Όλες», αντέτεινε με βεβαιότητα ο παραμυθιάς, «μόνον ο κόκορας του ξέφυγε. Κι αυτός όχι για πολύ».

«Ναι, ο θυμός του νοικοκύρη δεν τον άφησε να ξαναλαλήσει», χαριτολόγησε ο διπλανός του.

«Όλες;» ξαναρώτησε γεμάτος έκπληξη ο Παναγιώτης.

«Μπορεί να ήταν και άλλοι αετοί. Μπορεί να ήρθαν και αλεπούδες. Ένα κακό ποτέ δεν έρχεται από μόνο του», συνέχισε ο παραμυθάς, νοθεύοντας αμήχανα τη βεβαιότητά του.

«Μπορεί μέσα στον πανικό να άρπαξε και καμιά ο γείτονας. Όλοι βολεύονται κάτι τέτοιες ώρες», συμπλήρωσε ο γεροντότερος.

«Ναι, ένα κακό ποτέ δεν έρχεται μονάχο του», ξανάπε ο παραμυθάς.

«Ναι, μεγάλο κακό ο κακός γείτονας».

«Ναι, μα..., όλοι γειτονεύουμε με κάποιον», τόλμησε να πει ο Παναγιώτης.

«Ναι, αλήθεια είναι, όλοι γειτονεύουμε με κάποιον. Μα για συνέχισε», είπε ο γέρος στον παραμυθά.

«Ναι, για συνέχισε», επανέλαβε ο διπλανός του.

«Και όχι μόνον αυτό, αλλά ο διάβολος έστειλε τον αετό ανήμερα το Πάσχα να κλέψει ένα σουβλιστό αρνί. Ήθελε, λένε, να δει ο τρισκατάρατος, χρονιάρικος μέρας, τα πρόσωπα των ανθρώπων τοιτωμένα από την οργή και τις βλαστήμιες».

«Τι τα ρωτάς, πατριωτάκι, είναι να μη σε βάλουν στο μάτι τα στοιχειά της φύσης».

«Ναι. Μη σε βρούνε να πισωπατάς. Στον γκρεμό θε να σε ρίξουν».

«Ναι, μάτια έχεις, μα μάτια δεν έχεις».

«Ναι, μα την πίστη μου, είναι στιγμές που δεν ξέρεις από πού να πιαστείς».

«Ναι, οι άνθρωποι από τη μια μεριά, τα ζωτικά από την άλλη».

«Ναι, λέγε και καμιά προσευχή σαν περνάς από τις κακοτοπιές».

«Ναι, άσε και μια πόρτα ανοιχτή στους αγίους».

«Ναι, έχε το νου σου όμως, γιατί μαζί με τους αγίους μπαίνουν στα σπίτια και οι δαίμονες».

«Ναι, μαζί με τον αέρα μπαίνουν και τα αερικά».

«Ναι, κάμε και κανένα ξόρκι».

Ο Παναγιώτης δεν επέμεινε περισσότερο. Διαπίστωσε μόνο, μέσα από τις πολλές κουβέντες, πως όλοι συμφωνούσαν σε ένα πράγμα. Ότι τα αγριοπούλια είχαν τις φωλιές τους στον Ασπρόβραχο, στο πέμπτο χιλιόμετρο, χίλια μέτρα πριν πιάσει την ανηφόρα το τρένο που ερχόταν από το Διακοφτό, εκεί όπου το μαύρο θηρίο γαντζωνόταν στα δόντια των γραμμών για να σκαρφαλώσει στο βουνό.

«Εκεί είναι οι φωλιές τους», του είπαν. «Εκεί, απέναντι από το σταθμό του τρένου, στα ριζά του λόφου, βρίσκεται το παλιό ξυλανθρακωρυχείο που το ζωντάνεψε τώρα τελευταία ένας ξένος. Ένας πρόσφυγας φερμένος από την Ανατολή. Νικόλα τον λένε. Από το καλύβι αυτουνού ξεκινάει ένας λόφος με απότομες τις πλαγιές του, που δεν τολμά να προσπεράσει κανένα ζωντανό παρά μόνο αν έχει φτερά και είναι μεγάλο όσο ένας αετός».

«Ναι. Έτσι είναι. Στην κορυφή αυτού του βράχου έχουν δημιουργηθεί μέσα στα χρόνια, με τη βοήθεια του ανέμου και της βροχής, μικρά μικρά κοιλώματα. Εκεί μέσα, σ' αυτές τις τρύπες, έχουν βρει καταφύγιο δεκάδες αετοί».

«Δεκάδες;»

«Πολλοί πάντως», απάντησε ο παραμυθιάς ενοχλημένος.

«Κι αυτός ο καμινάρης ξέρει από αετούς;»

«Λένε πως ξέρει πολλά, πως πέρασε από μεγάλες θάλασσες, πως όλες οι ιστορίες του κόσμου βρίσκονται μέσα στο κεφάλι του».

«Από αετούς ξέρει;»

«Όσοι βοσκοί από τα πεδινά φτάνουν ως εκεί πίνουν κουβέντα μαζί του και έχουν να λένε. Ε, δεν μπορεί να μην ξέρει για αετούς. Μετά, μέσα στην ίδια γειτονιά ζούνε. Μέσα στα μάτια του τους έχει κάθε μέρα».

Του είπαν πολλά και διάφορα που τις περισσότερες φορές ήταν αντιφατικά μεταξύ τους. Και βέβαια, όπως διαπίστωσε ο Παναγιώτης, σε όσα επεισόδια του διηγήθηκαν, κανείς από τους

βοσκούς δεν ήταν παρών. Μιλούσαν πάντα στο όνομα κάποιου άλλου, άγνωστου στα μέρη τους. Ήταν φανερό πως επινοούσαν αυτές τις ιστορίες για να σπρώχνουν το χρόνο.

Πέρασε ένας χρόνος από τότε που ο Παναγιώτης ορκίστηκε πως θα πιάσει τον αετό. Πέρασε και η γιορτή του αγίου Ακύλα, και το αγριοπούλι δεν είχε κάνει ακόμα την εμφάνισή του. Εξαιτίας αυτής της αργοπορίας πολλές σκέψεις γεννιόντουσαν και ανακάτευαν το νου του. Καταλάβαινε πως, όσο περνούσαν οι μέρες και δεν εμφανιζόταν ο αετός, η παρουσία του στο χωριό θα γινόταν όλο και πιο δύσκολη. Αν δεν πάλευε με τον αετό, αν δεν τον έφερνε μπροστά τους, αν δεν του ξέσκιζε το στήθος όπως τους είχε υποσχεθεί, τότε θα... Ναι. Έπρεπε να αποδείξει πως ο εχθρός δεν είναι μια χίμαιρα. Πως ο όρκος δεν είναι μόνο λόγια ειπωμένα σε μια στιγμή τρέλας, πως το πουλί έχει σάρκα και οστά, πως δεν είναι μια σκιά στο νου του, μια απειλή που σε κάνει να κλείνεις από φόβο τα μάτια μέχρι να περάσει. Ένιωθε τα βλέμματα των συγχωριανών του να είναι στραμμένα επάνω του. Ένιωθε πως οι κουβέντες τους γύριζαν γύρω από το όνομά του. Πως βρισκόταν μέσα σε μια αρένα και περίμενε το άγριο θηρίο για να παλέψει μαζί του, μα αυτό, σαν να το έκανε επίτηδες, αργούσε να βγει. Υπέθεσε πως το αγριοπούλι καταλάβαινε ότι του είχε στήσει μια σειρά από παγίδες και δεν εμφανιζόταν, ενώ του πέρασε από το νου η υποψία πως ήταν ο ίδιος στη σκέψη του πουλιού όπως και το πουλί βρισκόταν στη δική του. Πως ο αετός τού είχε στήσει παγίδα για να τον ρεζιλέψει, και όχι ο Παναγιώτης σ' αυτόν. Και περίμενε. Αλλά αυτή η αναμονή τον τσάκιζε. Περίμενε, κάθε μέρα, κάθε λεπτό, κάθε στιγμή, να εμφανιστεί. Τα αυτιά του είχαν ασκηθεί να ακούν και τον παραμικρό ήχο. Τα μάτια του είχαν ασκηθεί να βλέπουν τα πάντα. Κάθε σκιά, κάθε πέτρα που κυλούσε στην πλαγιά, το θρόισμα των φύλλων, η ηχώ από τις ριπές του ανέμου που ερχόταν από τους βράχους, ενεργ-

γοποιούσαν τις αισθήσεις του. Τα αόρατα νήματα των αισθήσεων είχαν πλέξει ένα ατσάλινο δίχτυ που ήταν έτοιμο να παγιδέψει το καθετί, ακόμη και μια υποψία. Και περίμενε.

Μα οι μέρες διαδέχονταν η μία την άλλη χωρίς να νοιάζονται για τις δικές του αγωνίες. Τότε κατάλαβε πως ο χρόνος, που περνάει ή δεν περνάει, που είναι εδώ και δεν είναι, που σέρνει μαζί του την αμφιβολία, ήταν από μόνος του μια ακόμη απειλή. Έτσι, πήρε κάποια στιγμή την απόφαση να αλλάξει τους κανόνες αυτού του πρωτόγονου παιχνιδιού. Αποφάσισε να αναζητήσει αυτός το αγριοπούλι. Δεν μπορούσε να περιμένει άλλο. Η αναμονή δεν του πρόσφερε τη νηφαλιότητα που είχε ανάγκη για να πετύχει το στόχο του. Θα εκμηδενιζόταν το μίσος και η αποφασιστικότητα που τον κατέκλυζαν, θα νερούλιαζε ο νους του όπως έπειτα από πολυήμερη αγρύπνια. Αν περίμενε λίγο ακόμη, θα ξεχνούσε για ποιο λόγο ξεκίνησαν όλα αυτά. Αν ερχόταν η πλανεύτρα άνοιξη και δεν είχε πετύχει το στόχο του, θα έπρεπε να χαθεί από το χωριό, να μην ξαναδεί άνθρωπο, να ξεχάσει το όνομά του, να μην ξανακάνει όνειρα, να μην ακούει και να μη βλέπει τίποτα, να μην υποσχεθεί ποτέ πια τίποτα, να χάσει κάθε αξία ο λόγος του. Δεν μπορούσε να περιμένει άλλο. Κανένας πολεμιστής, που νιώθει το αίμα να κυλάει στις φλέβες του, δεν μπορεί να περιμένει. Το φεγγάρι και ο ήλιος πάντα βγαίνουν στην ώρα τους. Ακόμη και αν σε κοροϊδέψει η συννεφιά, αυτά είναι εκεί πίσω. Όχι, δεν μπορούσε να περιμένει.

Φόρεσε το επόμενο πρωί τις πιο γερές του αρβύλες. Άφησε τα πρόβατά του στην πιο κοντινή βοσκή και κατηφόρισε ακολουθώντας το ποτάμι. Ύστερα από τρεις ώρες πεζοπορίας έφτασε στο πέμπτο χιλιόμετρο. Απέναντί του, μετά το ποτάμι, βρισκόταν ο λόφος με τις απότομες πλαγιές, που στην κορυφή του είχαν φτιαξει τις φωλιές τους οι αετοί. Περιπάτησε ως τα ριζά του. Εκεί στάθηκε και άρχισε να ψάχνει τις χαρακιές στις απότομες πλαγιές του. Το έμπειρο μάτι του αναζήτησε τα φυσικά μονοπάτια. Είδε